

SAĞLIK BAKANLIĞI
Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü
Hasta Hakları ve Tıbbi Sosyal Hizmetler Dairesi Başkanlığı
Bakanlık Yayın No:963

ULAKBİM TR Dizinde Taranmaktadır

Hakemli Dergi
TSHD
Tıbbi Sosyal Hizmet Dergisi

ISSN: 2149-309X-Biannually
<https://tibbisosyalhizmetdergisi.saglik.gov.tr>
<https://dergipark.org.tr/tr/pub/tshd>
Yıl/Year: 2023 Haziran/June
Sayı/Issue: 21

PANDEMİ SONRASI BİREYLERİN UMUTSUZLUĞUNUN FARKLI DEĞİŞKENLER AÇISINDAN KUŞAKLARA GÖRE KARŞILAŞTIRMALI OLARAK İNCELENMESİ

Meral ÖZTÜRK¹
Vehbi ÜNAL²
Ahmet TÜRK³
Sibel TEMİZ SARIKAYA⁴

Makale Bilgileri/ Article info

Makalenin Türü/Article Type: Araştırma
Geliş Tarihi / Date Received: 13.01.2023
Revizyon Tarihi/Date Revised: 30.03.2023
Kabul Tarihi / Date Accepted: 21.05.2023
Yayın Tarihi / Date Published: 30.06.2023
DOI: 10.46218/tshd.1233382

Makale Künyesi/To cite this article: Öztürk, M., Ünal, V., Türk, A. Temiz Sarıkaya, S. (2023, Haziran). Pandemi sonrası bireylerin umutsuzluğunun farklı değişkenler açısından kuşaklara göre karşılaştırmalı olarak incelenmesi. 21: 56-71 Doi: 10.46218/tshd.1233382

Sorumlu Yazar/Corresponding Author:

Ahmet Türk, Sinop Üniversitesi, Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri Bölümü, shu.ahmetturk@gmail.com
ORCID: 0000-0001-5782-3794

Öz

Bu araştırma Covid-19 pandemisinin ardından bireylerin umutsuzluk düzeylerini farklı değişkenler (cinsiyet, medeni durum, gelir durumu, günlük sosyal medya kullanım süresi ve sosyal sermaye) açısından kuşaklara göre karşılaştırmalı olarak incelemeyi amaçlamaktadır. Tarama modelinin kullanıldığı bu çalışma, 144'ü bebek patlaması kuşağı, 290'ı X kuşağı, 317'si Y kuşağı ve 352'si Z kuşağı olmak üzere 1103 kişiyle gerçekleştirilmiştir. 18-75 yaş aralığındaki katılımcıların yaş ortalaması $\bar{x}=38,15'$ tir. Çalışmada katılımcıların umutsuzluk düzeylerini ortaya koymak için Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ), verilerin analizinde Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA) kullanılmıştır. Bulgular katılımcıların umutsuzluk düzeylerinin kuşaklara göre farklılaştığını, en umutsuz kuşakların sırasıyla Z ve Y kuşağı olduğunu göstermektedir. Farklı değişkenler açısından umutsuzluk düzeylerinin Y ve Z kuşaklarının diğer kuşaklardan farklılaşmaktadır. Buna göre hem erkeklerde hem de kadınlarda Z ve Y kuşakları; evli bireylerde Y kuşağı; gelir düzeyi düşük olanlarda Z ve Y kuşağı, gelir düzeyi orta olanlarda Y kuşağı, gelir düzeyi yüksek olanlarda Z kuşağı; sosyal medyayı az kullananlarda Z kuşağı, çok kullananlarda Y kuşağı; düşük ve orta düzeyde sosyal sermayeye sahip olanlarda Y kuşağı, yüksek olanlarda ise Z kuşağının umutsuzluk düzeyleri diğerlerinden yüksektir.

Anahtar Kelimeler: Covid-19, Umutsuzluk, Kuşak.

A COMPARATIVE ANALYSIS OF HOPELESSNESS OF GENERATIONS ACCORDING TO DIFFERENT VARIABLES AFTER COVID-19 PANDEMIC

Abstract

This research aims to comparatively examine the hopelessness levels of generations in terms of different variables (gender, marital status, income status, social media use and social capital) after the Covid-19 pandemic. Using the survey model, this study was carried out with 1103 people, 144 of whom are baby boomers, 290 are generation X, 317 are generation Y, and 352 are generation Z. The mean age of the participants ages between 18-75 is $\bar{x}=38.15$. In the study, Beck Hopelessness Scale (BHS) was used. One-Way Analysis of Variance (ANOVA) was performed in the analysis of the data. The findings show that the hopelessness levels of the participants differ according to the generations, and the most hopeless generations are the Z and Y, respectively. In addition, according to the findings, generations Z and Y for both men and women, generation Y for married individuals, generation Z and generation Y for those with low-income level, generation Y for those with middle-income level, generation Z for those with high income level, generation Z for those with low social media usage time, generation Y for those with low and medium social capital, and generation Z for those with high social capital, have higher hopelessness level than the other generations.

Keywords: Covid-19, Hopelessness, Generation.

¹ Doç. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID: 0000-0001-7570-5361

² Prof. Dr., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID: 0000-0003-3827-6339

³ Öğr. Gör., Sinop Üniversitesi, Çocuk Koruma ve Bakım Hizmetleri Bölümü, ORCID: 0000-0001-5782-3794

⁴ Arş. Gör., Sivas Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Hizmet Bölümü, ORCID: 0000-0003-4993-9513

1. Giriş

Kuşak, sosyal bilimlerde sıkça çalışılan bir olgu olup doğum yılı, ait olunan toplum ve toplumun kültürel yapısı, ekonomik, hukuki, politik ve sosyal hareketler, norm ve değer yargıları ile davranış kalıpları gibi pek çok bakımdan benzerlik gösteren bir yapıyı işaret etmek için kullanılmakta (Keleş, 2011), belirli bir zaman döneminde yaşayan ve benzer yaşam tercihleri ve deneyimlerine sahip olan insan grupları birer kuşak olarak ele alınmaktadır (Mannheim, 1952). Her kuşak kendi içerisinde benzer sosyal, politik ve ekonomik koşullarda yaşadığından ortak tutum, inanç ve deneyimlere sahiptir. Bu benzerlik diğer kuşaklarla farklılaşmalarına da neden olmaktadır (Adıgüzel vd., 2014; Martin, 2006). Bu bağlamda genel olarak literatürde beş tür kuşaktan bahsedilmektedir. Sessiz kuşak, (1925-1944) otoriteye saygılı, geleneksel değerlere önem veren, fedakâr ve disiplinli (Zemke vd., 2000); bebek patlaması kuşağı (1946-1964), kanaatkar, çalışkan, idealist, sadık, otoriteye bağlı (Arslan ve Staub, 2015; Türk, 2022); X kuşağı (1965-1979), toplumsal sorunlara duyarlı, farklı yaşam biçimlerine hoşgörülü, kendi ayaklarının üzerinde duran, aile ilişkilerine önem veren (Bickel ve Brown, 2005; Erden-Ayhün, 2013); Y kuşağı (1980-2000), dünyayla iletişime, yeniliğe ve değişime açık, özgüvenli, sabırsız, eğitilmiş, ahlaki değerleri güçlü, sadakat duyguları zayıf, otoriteye mesafeli, teknolojiyi kullanmayı bilen (Aka, 2017; İzmirlioğlu, 2008); Z Kuşağı (2000 ve sonrası) ise tüketici, hazırıcı, rahatına ve bireyselliğine düşkün, geleneksel yapılarla mesafeli, sonuç odaklı, iletişime açık, otoriteye karşı saldırgan, teknolojiyi iyi kullanan yönleriyle dikkat çekmektedir (İzmirlioğlu, 2008; Zencirkıran, 2019).

Literatürde kuşakların ruh sağlığına odaklanan çalışmalar dikkat çekici olup araştırmalarda Z kuşağının en depresif ve umutsuz kuşak olduğu ortaya konulmuştur (Twenge vd., 2019; Twenge, 2019). 2019 yılında başlayıp tüm dünyaya yayılan Covid-19 pandemi sürecinde yapılan araştırmalarda umutsuzluk gibi psikolojik sorunların yaygınlaştığı (Öztürk vd., 2022), kuşakların bu süreçte psikolojik anlamda farklı şekillerde etkilendiği (Pretorius, 2021; Yıldız, 2021), Z ve Y kuşaklarının pandemide ruhsal sorunlarının yüksek olduğu tespit edilmiştir (Field, 2021; McCrindle ve Fell, 2020; The Center for Generational Kinetics, 2020). Negatif duygu durum bozukluklarının tedavi edilmedikleri takdirde başka psikolojik rahatsızlıkları tetikleme ihtimali yüksektir. Bu nedenle bu çalışma Covid-19 pandemisi sonrasında kuşakların umutsuzluk düzeyini karşılaştırmalı olarak incelemektedir. Araştırmada cinsiyet, medeni durum, gelir düzeyi gibi sosyodemografik özellikler, sosyal medya kullanım süresi ve sosyal sermaye bağımsız değişkenler olarak kullanılmaktadır.

1.1. Umutsuzluk ve Sosyodemografik Değişkenler

Umutsuzluk kısaca kişinin kendisi ve geleceği hakkında olumsuz, kötümser beklentilere sahip olma yatkınlığı ve geleceğe dair motivasyonunu kaybetmesi olarak tanımlanmaktadır (Alamo vd., 2019). Umutsuzluk üzerine yapılan araştırmalarda sosyodemografik özelliklerden cinsiyet, medeni durum ve gelir değişkeninin

sıklıkla kullanıldığı görülmektedir. Araştırmalarda her ne kadar birbirinden farklı bulgular ortaya korsa da genel olarak erkeklerin (Ağır, 2007; Oğuztürk vd., 2011) ve düşük gelire sahip olanların umutsuzluk düzeyinin yüksek olduğu (Tektaş ve Pala, 2014; Tümkaya, 2005) saptanmıştır. Medeni durum açısından ise kimi çalışmalarda evlilerin (Arslantaş vd., 2010) umutsuzluk düzeyi yüksek bulunurken kimi çalışmalarda (Topuz, 2021; Yıldırım ve Keskinliç-Kara, 2017) medeni durum açısından bir farklılık görülmemiştir.

1.2. Umutsuzluk ve Sosyal Medya Kullanım Süresi

Literatürde son dönemlerde sosyal medya kullanım bozukluğunun umutsuzlukla ilişkili olduğuna yönelik araştırmalar dikkat çekmektedir (Aalbers vd., 2018; Öztürk vd., 2022). Sosyal medya, zamanı ve mekanı ortadan kaldıran çevrimiçi tabanlı bir iletişim ve etkileşim biçimidir (Akıncı-Vural ve Bat, 2010). Sosyal medyada kullanıcılar profil oluşturarak etkileşimde oldukları insanlarla bilgi, düşünce, video vb. içerikleri paylaşmakta, diğer kullanıcıların profillerini ve paylaşımlarını gözlemlemekte ve güncel konularda fikirlerini paylaşmaktadır (Boyd ve Ellison, 2007). Ancak araştırmalar sosyal medyanın kötüye kullanımıyla beraber birtakım mental sorunların (depresyon, stres, kaygı, intihar eğilimi vb.) görülebildiğini, yalnızlık ve umutsuzluk duygusunun yükseldiğini ortaya koymaktadır (Aalbers vd., 2018; Öztürk vd., 2022).

1.3. Umutsuzluk ve Sosyal Sermaye

Sosyal sermaye, geniş anlamda bireylerin ve grupların sosyal ağları aracılığıyla erişebildiği duygusal, ekonomik ve bilgi kaynakları olarak tanımlanmaktadır (Cohen-Cline vd., 2018). Sosyal sermaye “toplumsal ilişkilere egemendir ve bireyin içinde bulunduğu sosyal ilişki ağına atıfta bulunur. Bireylerin toplumsal konumları gereği kullanabilecekleri etki ve destek ağlarını gösterir” (Allan, 2006’dan aktaran Görgün-Baran, 2008: 89). Son dönemlerde sosyal sermayenin psikososyal sağlıkla ilişkili olduğunu ortaya koyan araştırmalar (Cohen-Cline vd., 2018; Fujiwara ve Kawachi, 2008; Kouvonen vd., 2008; Perez-Smith vd., 2002) bu değişkenin umutsuzlukla da ilişkili olabileceğini göstermektedir.

2. Yöntem

2.1. Araştırmanın Modeli

Nicel araştırma yaklaşımının benimsendiği bu çalışmada iki ya da daha çok sayıdaki değişkenler arasında bir ilişkinin olup olmadığı varsa bu ilişkinin derecesinin belirlemeyi amaçlayan ilişkisel tarama modeli kullanılmıştır (Karasar, 2003).

2.2. Evren ve Örneklem

Araştırmanın evreni 18-76 yaş aralığındaki bebek patlaması, X, Y ve Z kuşaklarından oluşmaktadır. Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2022) nüfus istatistikleri verilerinde yaş aralıkları beşerli gruplar halinde

verildiğinden mevcut yaş aralığında kaç kişinin olduğuna ilişkin verilere ulaşılamadığından evrenin sayısı kesin olarak belirlenememektedir. Evrenin sayısının bilinemediği durumlarda $n=(t^2 \times p \times q) \div d^2$ formülü kullanılarak evreni temsil edebilecek minimum örneklem sayısı belirlenebilmektedir (Aksakoğlu, 2001). Çalışmanın örneklem hacminin belirlenmesi adına formüldeki değerler yerine konulmuş, yapılan hesaplamada 384 kişinin minimum örneklem hacmi için yeterli olacağı görülmüştür [$n=(1,96^2 \times 0,50 \times 0,50) \div (0,05)^2$]. Ancak örneklemin evreni temsil gücünü artırmak adına bu sayının en az üç katı anket uygulanması uygun görülmüştür. Çalışma kapsamında kolayda ve kartopu örnekleme tekniği kullanılarak çevrimiçi anket formu aracılığıyla bebek patlaması kuşağı 144, X kuşağı 290, Y kuşağı 317 ve Z kuşağı 352 olmak üzere toplam 1103 kişiye ulaşılmıştır.

2.3. Veri Toplama Araçları

Araştırmada katılımcıların sosyodemografik özellikleri hakkında bilgi sahibi olmak adına araştırmacılar tarafından oluşturulan “Kişisel Bilgi Formu” ile umutsuzluk düzeylerini tespit adına “Beck Umutsuzluk Ölçeği” kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Kişisel bilgi formunda bireylerin sosyodemografik özelliklerini (cinsiyet, medeni durum, gelir durumu) ölçmeye yönelik sorular yanında sosyal medya kullanım süreleri ve sosyal sermayelerini ortaya koyan sorular sorulmuştur. Bu kapsamda sosyal medya kullanım süresi açık uçlu cevaplandırılmış olup cevaplardan iki kategori (1-3 saat, 4 saat ve üzeri) oluşturulmuştur. Katılımcıların sosyal sermayelerini ölçmek amacıyla aile, akraba, arkadaş ve çevreleriyle ilişkilerini ölçmeye yönelik 5’li likert tipi (1=çok kötü ... 5=çok iyi) cevaplar içeren sorular sorulmuştur. Sorulara verilen cevaplar kümeleme analiz tekniği yoluyla sosyal sermayesi düşük, orta ve yüksek olarak üç grupta sınıflandırılmıştır.

2.3.2. Beck Umutsuzluk Ölçeği (BUÖ)

Bireylerin umutsuzluk düzeylerini tespit etmek amacıyla Beck ve arkadaşlarının (1974) geliştirdiği ölçekte 20 madde bulunmakta olup cevaplar 0 ile 1 arası puanlanmaktadır. Ölçek maddelerinin 11’inde “Evet” seçeneği 1 puan olarak değerlendirilirken 9’unda “Hayır” seçeneği 1 puan olarak değerlendirilmektedir. Ölçekten alınan aritmetik toplam puan umutsuzluk puanını ifade etmektedir. En düşük 0, en yüksek 20 puan alınabilen ölçekten alınan 0 ile 3 arası puan normal, 4 ile 8 arası puan hafif, 9 ile 14 arası puan orta, 14 ile 20 arası puan ileri düzey umutsuzluğu ifade etmektedir (Beck ve Steer, 1988; Seber vd., 1993). Ölçeğin orijinal çalışmasında Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,93$ (Beck vd., 1974); Seber ve arkadaşları (1993) tarafından yapılan Türkçeye adaptasyon çalışmasında Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,86$ ’dır. Bu çalışmada ise ölçeğin Cronbach alfa güvenilirlik katsayısı $\alpha=0,93$ olarak hesaplanmıştır.

2.4. Verilerin Toplanması

Araştırmanın veri toplama sürecinden önce Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulundan 24.02.2022 tarihli E-60263016-050.06.04-136491 sayı numaralı etik kurul izni alınmıştır. Araştırmada ölçme araçları “Google Formlar” kullanılarak oluşturulan çevrimiçi anket formu aracılığıyla 20.08.2022-25.09.2022 tarihleri arasında sosyal ağ siteleri (Facebook, Telegram, Twitter, Instagram, WhatsApp) üzerinden katılımcılara ulaştırılmıştır. Çalışma araştırmaya katılmaya gönüllü olan 1103 kişiyle gerçekleştirilmiştir.

2.5. Verilerin Analizi

Araştırmada bütün istatistiksel işlemler SPSS 25.0 paket programıyla gerçekleştirilmiştir. Verilerin analizinden öncesinde normallik varsayımı Çarpıklık (Skewness) ve Basıklık (Kurtosis) katsayılarıyla incelenmiştir. Bu katsayıların ± 2 aralığında yer aldığı normallik varsayımı karşılanmaktadır (George ve Mallery, 2010). Çalışmada umutsuzluk ölçeğinin değişkenler bağlamında çarpıklık ve basıklık katsayıları her kuşakta ayrı ayrı incelenmiş, çarpıklık ve basıklık katsayılarının her kuşak için ± 2 aralığında yer aldığı saptanmıştır. Sonuçlar verilerin normal dağıldığını böylece parametrik testlerden yararlanılabileceğini göstermektedir. Araştırmada betimleyici istatistiklerde frekans, yüzde, ortalama ve standart sapma hesaplamaları yapılmıştır. Umutsuzluğun sosyodemografik değişkenler açısından farklılaşp farklılaşmadığını tespit etmek için iki grup karşılaştırmalarında Tek Yönlü Varyans Analizi (ANOVA), farkın olduğu durumlarda farklılığın hangi gruplar arasında olduğunu tespit etmek için Post-Hoc testleri kullanılmıştır. Gruplar arasındaki örneklem farkının fazla olduğu durumlar için Scheffe testi (Scheffe, 1959); varyansların homojen dağılıma sahip olması durumunda Tukey testi uygulanmıştır (Daniel ve Terrell, 1986). Araştırmada bütün istatistiksel işlemler %95 güven aralığında 0,05 hata payıyla gerçekleştirilmiştir.

3. Bulgular

3.1. Sosyodemografik Özelliklere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Araştırmaya katılan 1103 kişinin 352'si (%31,9) Z kuşağı, 317'si (%28,7) Y kuşağı, 290'ı (%26,3) X kuşağı ve 144'ü (%13,1) bebek patlaması kuşağıdır. Z kuşağının 114'ü (%32,4) erkek, 238'i (%67,6) kadın; 15'i (%4,3) evli, 337'si (%95,7) bekar; 156'sının (%44,3) sosyal medya kullanım süresi günlük 1-3 saat arası, 196'sının (%55,7) sosyal medya kullanım süresi günlük 4 saatten fazla; 167'sinin (%47,4) gelir düzeyi düşük, 140'ının (%39,8) gelir düzeyi orta, 45'inin (%12,8) gelir düzeyi yüksek olup 83'ünün (%23,6) sosyal sermaye düzeyi düşük, 112'sinin (%31,8) orta, 157'sinin (%44,6) yüksektir. Y kuşağının 160'ı (%50,5) erkek, 157'si (%49,5) kadın; 254'ü (%80,1) evli, 63'ü (%19,9) bekar; 199'unun (%62,8) sosyal medya kullanım süresi günlük 1-3 saat arası, 118'inin (%37,2) sosyal medya kullanım süresi günlük 4 saatten fazla; 138'inin (%43,5) gelir düzeyi düşük, 136'sının (%42,9) gelir düzeyi orta, 43'ünün (%13,6) gelir düzeyi yüksek olup 68'inin (%21,5) sosyal

sermaye düzeyi düşük, 72'sinin (%22,7) orta, 177'sinin (%55,8) yüksektir. X kuşağının 146'sı (%50,3) erkek, 144'ü (%49,7) kadın; 255'i (%87,9) evli, 35'i (%12,1) bekar; 185'inin (%63,8) sosyal medya kullanım süresi günlük 1-3 saat arası, 105'inin (%36,2) sosyal medya kullanım süresi günlük 4 saatten fazla; 98'inin (%33,8) gelir düzeyi düşük, 146'sının (%50,3) gelir düzeyi orta, 46'sının (%15,9) gelir düzeyi yüksek olup 67'sinin (%23,1) sosyal sermaye düzeyi düşük, 83'ünün (%28,6) orta, 140'ının (%48,3) yüksektir. Bebek patlaması kuşağının 81'i (%56,2) erkek, 63'ü (%43,8) kadın; 131'i (%91) evli, 13'ü (%9) bekar; 86'sının (%59,7) sosyal medya kullanım süresi günlük 1-3 saat arası, 58'inin (%40,3) sosyal medya kullanım süresi günlük 4 saatten fazla; 33'ünün (%22,9) gelir düzeyi düşük, 69'unun (%47,9) gelir düzeyi orta, 42'sinin (%29,2) gelir düzeyi yüksek olup 34'ünün (%23,6) sosyal sermaye düzeyi düşük, 39'unun (%27,1) orta, 71'inin (%49,3) yüksektir. Katılımcıların sosyodemografik özelliklerine ilişkin betimsel istatistikler Tablo 1'de verilmiştir.

Tablo 1. Sosyodemografik Özelliklere İlişkin Betimleyici İstatistikler

Değişkenler		Bebek Patlaması Kuşağı		X Kuşağı		Y Kuşağı		Z Kuşağı	
		n	%	n	%	n	%	n	%
Cinsiyet	Erkek	81	56,2	146	50,3	160	50,5	114	32,4
	Kadın	63	43,8	144	49,7	157	49,5	238	67,6
Medeni Durum	Evli	131	91,0	255	87,9	254	80,1	15	4,3
	Bekar	13	9,0	35	12,1	63	19,9	337	95,7
Sosyal Medya Kullanım Süresi	1-3 saat	86	59,7	185	63,8	199	62,8	156	44,3
	4 ve üzeri	58	40,3	105	36,2	118	37,2	196	55,7
Gelir Düzeyi	Düşük	33	22,9	98	33,8	138	43,5	167	47,4
	Orta	69	47,9	146	50,3	136	42,9	140	39,8
	Yüksek	42	29,2	46	15,9	43	13,6	45	12,8
Sosyal Sermaye Düzeyi	Düşük	34	23,6	67	23,1	68	21,5	83	23,6
	Orta	39	27,1	83	28,6	72	22,7	112	31,8
	Yüksek	71	49,3	140	48,3	177	55,8	157	44,6
Toplam		144	13,1	290	26,3	317	28,7	352	31,9

3.2. Umutsuzluğun Kuşaklara Göre İncelenmesi

Araştırmada öncelikle katılımcıların umutsuzluk düzeylerinin kuşaklara göre farklılaşp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analiziyle (ANOVA) incelenmiştir. Analiz sonucunda katılımcıların umutsuzluk düzeyinin kuşaklara göre anlamlı düzeyde farklılaştığı saptanmıştır ($F_{(3,1079)}=27,229$; $p<0,05$). Post-Hoc testi farklılığın Z kuşağı ile X ve bebek patlaması kuşakları, Y kuşağı ile X ve bebek patlaması kuşakları arasında olduğunu göstermektedir ($p<0,05$). Bulgu Z kuşağının umutsuzluk düzeyinin Y, X ve bebek patlaması kuşaklarına kıyasla daha yüksek olduğunu; bebek patlaması kuşağının ($\bar{x}=5,98\pm5,15$) ve X kuşağının ($\bar{x}=6,74\pm5,91$) hafif düzeyde umutsuzluk, Y kuşağının ($\bar{x}=9,59\pm6,70$) ve Z kuşağının ($\bar{x}=10,02\pm5,93$) orta düzeyde umutsuzluk yaşadığını ortaya koymaktadır (Tablo 2).

Tablo 2. Umutsuzluğun Kuşaklara Göre İncelenmesi

Kuşaklar	n	\bar{x}	ss.	F	p	Farklılık**
1.Z Kuşağı	352	10,02	5,93	27,229	,00*	1>3,4 2>3,4
2.Y Kuşağı	317	9,59	6,70			
3.X Kuşağı	290	6,74	5,91			
4.Bebek Patlaması Kuşağı	144	5,98	5,15			

*p<0,05; **Post-Hoc Testi

3.3. Umutsuzluğun Farklı Değişkenler Açısından Kuşaklara Göre İncelenmesi

Araştırmada katılımcıların umutsuzluk düzeylerinin cinsiyet açısından kuşaklara göre farklılık gösterip göstermediği tek yönlü varyans analiziyle (ANOVA) test edilmiştir. Analiz sonucunda erkeklerin ($F_{(3,497)}=14,826$; $p<0,05$) ve kadınların ($F_{(3,598)}=21,085$; $p<0,05$) umutsuzluk düzeylerinin kuşaklara göre farklılaştığı tespit edilmiştir. Yapılan Post-Hoc testine göre erkeklerde Z kuşağındaki ve Y kuşağındaki katılımcıların umutsuzluk düzeyleri X kuşağı ve bebek patlaması kuşağına kıyasla daha yüksektir. Kadınlarda Z kuşağındaki katılımcıların umutsuzluk düzeyleri Y kuşağı, X kuşağı ve bebek patlaması kuşağına; Y kuşağındaki katılımcıların umutsuzluk düzeyleri X kuşağı ve bebek patlaması kuşağına kıyasla daha yüksektir (Tablo 3).

Tablo 3. Cinsiyet Açısından Kuşaklara Göre Umutsuzluk Düzeyinin İncelenmesi

Cinsiyet	Kuşaklar	n	\bar{x}	ss.	F	p	Farklılık**
Erkek	1.Z Kuşağı	114	11,33	6,17	14,826	,00*	1>3,4 2>3,4
	2.Y Kuşağı	160	11,31	6,98			
	3.X Kuşağı	146	7,60	6,60			
	4.Bebek Patlaması Kuşağı	81	7,31	5,36			
Kadın	1.Z Kuşağı	238	9,39	5,72	21,085	,00*	1>2,3,4 2>3,4
	2.Y Kuşağı	157	7,80	5,90			
	3.X Kuşağı	144	5,88	5,00			
	4.Bebek Patlaması Kuşağı	63	4,27	4,35			

*p<0,05; **Post-Hoc Testi

Araştırma kapsamında katılımcıların umutsuzluk düzeylerinin medeni durum açısından kuşaklara göre farklılaşıp farklılaşmadığı yine tek yönlü varyans analiziyle (ANOVA) test edilmiştir. Analiz bulguları Tablo 4'te sunulmuştur. Analiz sonucunda evlilerin ($F_{(3,651)}=15,429$; $p<0,05$) umutsuzluk düzeylerinin kuşaklara göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği, bekarların ($F_{(3,444)}=1,258$; $p>0,05$) umutsuzluk düzeylerinin kuşaklara göre anlamlı düzeyde farklılık göstermediği saptanmıştır. Evli katılımcılarda farklılığın hangi kuşaklar arasında olduğunu saptamak adına yapılan Post-Hoc testinde evli olan Y kuşağının umutsuzluk düzeylerinin evli olan X ve bebek patlaması kuşağına kıyasla daha yüksek olduğu ortaya konulmuştur.

Tablo 4. Medeni Durum Açısından Kuşaklara Göre Umutsuzluk Düzeyinin İncelenmesi

Medeni Durum	Kuşaklar	n	\bar{x}	ss.	F	p	Farklılık**
Evlü	1.Z Kuşakı	15	8,27	3,17	15,429	,00*	2>3,4
	2.Y Kuşakı	254	9,35	6,72			
	3.X Kuşakı	255	6,53	5,83			
	4.Bebek Patlaması Kuşakı	131	5,47	4,86			
Bekar	1.Z Kuşakı	337	10,10	6,01	1,258	,28	
	2.Y Kuşakı	63	10,57	6,57			
	3.X Kuşakı	35	8,29	6,34			
	4.Bebek Patlaması Kuşakı	13	11,08	5,44			

*p<0,05; **Post-Hoc Testi

Araştırmada katılımcıların umutsuzluk düzeylerinin gelir durumu açısından kuşaklara göre farklılaşıp farklılaşmadığını ortaya koymak için yapılan tek yönlü varyans analizi (ANOVA) sonucunda gelir düzeyi düşük olanların ($F_{(3,432)}=14,826$; $p<0,05$), gelir düzeyi orta olanların ($F_{(3,487)}=14,826$; $p<0,05$) ve gelir düzeyi yüksek olanların ($F_{(3,172)}=14,826$; $p<0,05$) umutsuzluk düzeylerinin kuşaklara göre anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği tespit edilmiştir. Yapılan Post-Hoc analizi sonucunda gelir düzeyi düşük olanlarda Z kuşağının umutsuzluk düzeyinin X kuşağı ve bebek patlaması kuşağına; Y kuşağının umutsuzluk düzeyinin bebek patlaması kuşağına kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır. Bulgulara göre gelir düzeyi orta olanlarda Z kuşağının umutsuzluk düzeyi X kuşağı ve bebek patlaması kuşağına; Y kuşağının umutsuzluk düzeyi Z kuşağına, X kuşağına ve bebek patlaması kuşağına kıyasla daha yüksektir. Gelir düzeyi yüksek olanlarda ise Z kuşağının umutsuzluk düzeyi Y, X ve bebek patlaması kuşaklarına kıyasla daha yüksektir (Tablo 5).

Tablo 5. Gelir Düzeyi Açısından Kuşaklara Göre Umutsuzluk Düzeyinin İncelenmesi

Gelir Durumu	Kuşaklar	n	\bar{x}	ss.	F	p	Farklılık**
Düşük	1.Z Kuşakı	167	11,37	5,88	4,059	,00*	1>3,4 2>4
	2.Y Kuşakı	138	10,36	6,41			
	3.X Kuşakı	98	9,51	5,87			
	4.Bebek Patlaması Kuşakı	33	7,94	4,71			
Orta	1.Z Kuşakı	140	8,55	5,18	17,925	,00*	1>3,4 2>1,3,4
	2.Y Kuşakı	136	10,22	6,78			
	3.X Kuşakı	146	5,86	5,72			
	4.Bebek Patlaması Kuşakı	69	5,42	5,08			
Yüksek	1.Z Kuşakı	45	9,58	7,16	9,200	,00*	1>2,3,4
	2.Y Kuşakı	43	5,16	5,70			
	3.X Kuşakı	46	3,63	3,95			
	4.Bebek Patlaması Kuşakı	42	5,36	5,34			

*p<0,05; **Post-Hoc

Araştırma kapsamında umutsuzluk düzeylerinin katılımcıların günlük sosyal medya kullanım süresi açısından kuşaklara göre farklılaşıp farklılaşmadığı tek yönlü varyans analiziyle (ANOVA) incelenmiş, sosyal medya kullanım süresi günlük 1-3 saat arası olanların ($F_{(3,622)}=14,826$; $p<0,05$) ve sosyal medya kullanım süresi

günlük 4 saatten fazla olanların ($F_{(3,473)}=14,826$; $p<0,05$) umutsuzluk düzeylerinin kuşaklara göre anlamlı düzeyde farklılaştığı görülmüştür. Post-Hoc analizi sonucunda sosyal medya kullanım süresi günlük 1-3 saat arası olanlarda Z kuşağı ve Y kuşağının umutsuzluk düzeyinin X kuşağı ve bebek patlaması kuşağına, X kuşağının umutsuzluk düzeyinin bebek patlaması kuşağına; sosyal medya kullanım süresi günlük 4 saat ve üzerinde olanlarda Z kuşağı ve Y kuşağının umutsuzluk düzeyinin X kuşağı ve bebek patlaması kuşağına kıyasla daha yüksek olduğu saptanmıştır (Tablo 6).

Tablo 6. Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresi Açısından Kuşaklara Göre Umutsuzluk Düzeyinin İncelenmesi

GSMKS	Kuşaklar	n	\bar{x}	ss.	F	p	Farklılık**
1-3 saat	1.Z Kuşağı	156	7,86	5,22	10,136	,00*	1>3,4 2>3,4 3>4
	2.Y Kuşağı	199	7,83	6,15			
	3.X Kuşağı	185	6,18	6,13			
	4.Bebek Patlaması Kuşağı	86	4,33	4,15			
4 saat ve üzeri	1.Z Kuşağı	196	11,74	5,91	17,498	,00*	1>3,4 2>3,4
	2.Y Kuşağı	118	12,57	6,57			
	3.X Kuşağı	105	7,73	5,40			
	4.Bebek Patlaması Kuşağı	58	8,43	5,54			

* $p<0,05$; **Post-Hoc; GSMKS=Günlük Sosyal Medya Kullanım Süresi

Araştırmada katılımcıların umutsuzluk düzeylerinin sosyal sermaye düzeyi açısından kuşaklara göre farklılığı tek yönlü varyans analizi (ANOVA) ile incelenmiş, analiz sonuçları Tablo 7’de verilmiştir. Analiz sonucunda sosyal sermaye düzeyi düşük olanların ($F_{(3,248)}=14,826$; $p<0,05$), sosyal sermaye düzeyi orta olanların ($F_{(3,302)}=14,826$; $p<0,05$) ve sosyal sermaye düzeyi yüksek olanların ($F_{(3,541)}=14,826$; $p<0,05$) umutsuzluk düzeylerinin kuşaklara göre istatistiksel olarak anlamlı düzeyde farklılık gösterdiği saptanmıştır. Post-Hoc analizi tüm sosyal sermaye düzeylerinde Z ve Y kuşağının umutsuzluk düzeyinin X ve bebek patlaması kuşaklarına kıyasla daha yüksek olduğunu göstermiştir.

Tablo 7. Sosyal Sermaye Düzeyi Açısından Kuşaklara Göre Umutsuzluk Düzeyinin İncelenmesi

Sosyal Sermaye	Kuşaklar	n	\bar{x}	ss.	F	p	Farklılık**
Düşük	1.Z Kuşağı	83	13,65	5,38	5,589	,00*	1>3,4 2>3,4
	2.Y Kuşağı	68	13,71	7,26			
	3.X Kuşağı	67	10,48	6,07			
	4.Bebek Patlaması Kuşağı	34	10,41	5,34			
Orta	1.Z Kuşağı	112	9,62	5,59	8,568	,00*	1>3,4 2>3,4
	2.Y Kuşağı	72	10,96	6,98			
	3.X Kuşağı	83	7,04	6,18			
	4.Bebek Patlaması Kuşağı	39	6,10	5,43			
Yüksek	1.Z Kuşağı	157	8,39	5,63	21,606	,00*	1>3,4 2>3,4
	2.Y Kuşağı	177	7,46	5,39			
	3.X Kuşağı	140	4,78	4,68			
	4.Bebek Patlaması Kuşağı	71	3,79	3,22			

* $p<0,05$; **Post-Hoc

4. Tartışma ve Sonuç

Bu araştırma Covid-19 sonrası kuşakların umutsuzluk düzeylerini farklı değişkenler açısından karşılaştırmalı olarak analiz etmeyi amaçlamaktadır.

Araştırmada elde edilen ilk bulgu umutsuzluk düzeyinin kuşaklar açısından farklılaştığı, en umutsuz kuşağın sırasıyla Z ve Y kuşakları olduğudur. Hem pandemi öncesi (Twenge vd., 2019; Twenge, 2019) hem de pandemi sonrası yapılan araştırmalarda (Harari vd., 2022; Türk vd., 2022) Z kuşağının en umutsuz kuşak olduğunu ortaya koyan araştırma sonuçlarını desteklemektedir. Covid-19 pandemisinin günlük hayatı oldukça sınırlandırması, günün önemli bir kısmını dışarıda geçiren Y ve Z kuşağı bireylerinin izolasyondan diğer kuşaklara göre daha olumsuz etkilenmelerine neden olabilir, pandeminin etkisinin azalmasıyla birlikte günlük sosyal ilişkileri sınırlandıran tedbirler ortadan kaldırılrsa da pandemi sürecinde yaşanan olumsuzluklar gençleri halen etkiliyor olabilir. Bunun yanında Covid-19 pandemisinin getirdiği ekonomik kriz ve belirsizliklerin çalışma yaşamında aktif rol alan bu genç kuşakların gelecekle ilgili kariyer planlarını olumsuz etkilemesi, geleceğin belirsizlikleri bu kuşakların kaygı, stres, depresyon ve umutsuzluk düzeylerini yükseltmiş olabilir (Euromonitor.com, 2020).

Araştırmanın ikinci bulgusu umutsuzluğun cinsiyet açısından kuşaklara göre farklılaştığıdır. Hem erkeklerde hem de kadınlarda Z ve Y kuşakları diğer kuşaklardan daha umutsuzdur. Bu iki kuşak 18-42 yaş arasındaki bireylerin oluşturduğu kuşaklardır. Literatürde bu döneme genç yetişkinlik dönemi denilmekte olup bu dönem eğitimin kariyerin gelecek ve evlilik planlarının yapıldığı kritik bir dönem olarak ele alınmaktadır (Zastrow, 2013). Buna göre Z kuşağında doğan kadın ve erkeklerin pek çoğu halen eğitimlerine devam ederken özellikle Y kuşağının son yıllarında doğanlar henüz çalışma yaşamına yeni atılmış, evlilik ve kariyer planlarını yeni gerçekleştirmiş durumdadır (Pekel vd., 2020; Taş ve Kaçar, 2019; Türk, 2022). Kendi yaşam döngülerinde en kritik kararları alırken Covid-19'un getirdiği sosyal, ekonomik, psikolojik olumsuzluklar ve geleceğe ilişkin belirsizlikler bu süreçte ek stresörler olarak bu kuşakların umutsuzluk düzeylerini yükseltmiş olabilir. Diğer kuşaklarda bulunan kadın ve erkekler ise hayatın bu kritik süreçlerini geçirdikleri için gelecekle ilgili ekonomik ve sosyal anlamda daha az endişeli olabilir. Bu da umutsuzluk düzeylerini azaltabilir.

Araştırmanın üçüncü bulgusu evli bireylerde en umutsuz kuşağın Y kuşağı olduğudur. Bekarlarda ise umutsuzluk açısından kuşaklar arasında bir farklılaşma görülmemektedir. Araştırmada evli olan Y kuşağının en umutsuz kuşak olarak tespit edilmesi bu kuşağın "aile yaşam döngüsü modeli" çerçevesinde açıklanabilir. Bu araştırmada Y kuşağında bulunanların %80'i evli olduklarını, evli olanların %79'u en az bir çocuğa sahip olduklarını belirtmişlerdir. Bu kuşakta yer alanlar evliliklerde önemli bir dönemeç olarak kabul edilen ebeveynlik evresinde bulunmaktadır. Bu evrede ebeveynler ya bebeklik döneminde ya da adolesan dönemde çocuğa sahiptir. Her iki durumda da ebeveynler aile sistemindeki değişiklikleri kabullenme, çocuğun bağımsızlık sürecini kabullenme ve onları destekleme, eşler arası yeniden denge kurma, çocukların sosyal güvencelerini sağlama gibi pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadır (Carter ve McGoldrick, 1989).

Zaten zorlu bir süreç olan bu evre, Covid-19'un getirdiği sosyal izolasyon, ekonomik kriz, online eğitim vb. gibi sorunlarla birlikte Y kuşağı için bu evreyi daha da zorlaştırmaktadır. Covid-19 sürecinin aile üzerindeki olumsuz etkilerinin (Kaya ve Akın-Işık, 2021) bu kuşağın umutsuzluk duygusunu yükseltmesi muhtemeldir. Bebek patlaması ve X kuşağı ebeveynlerinin bu evreleri geçmesi, evliliklerinde beklenen hedeflere ulaşmış olmaları umutsuzluklarını düşürmüş olabilir.

Araştırmanın dördüncü bulgusu gelir düzeyi düşük olan grupta Z kuşağı ve Y kuşağında bulunanların diğer kuşaklara göre umutsuzluk düzeyinin daha yüksek olduğudur. Gelir düzeyi orta olanlarda umutsuzluk düzeyi en yüksek olan kuşak Y kuşağıdır. Gelir düzeyi yüksek olanlarda ise Z kuşağı diğer kuşaklardan daha umutsuzdur. Bu araştırmaya katılan Z kuşağının büyük bir kısmı (%89,6) halen eğitim hayatına devam etmektedir. Y kuşağı ise aktif olarak çalışma yaşamının içerisinde. Covid-19 sürecinde başlayan ekonomik krizin derinleşmesiyle birlikte bu iki kuşak iş bulma ve/veya işini kaybetme kaygısını, buna bağlı olarak gelecek kaygısını yoğun olarak yaşamıştır. Y ve Z kuşağıyla ilgili Türkiye'nin de dahil edildiği uluslararası bir araştırmada işsizlik ve gelir eşitsizliği bu iki kuşağın ortak kaygısı olarak saptanmıştır. Türkiye'deki Y kuşağının %51'i Z kuşağının ise %65'i gelecekteki finansal durum ve iş olanakları konusunda kendilerini kaygılı ve stresli hissettiklerini ifade etmektedir. Bu rakamlar dünya ortalamasının üzerindedir (Deloitte-Y ve Z Kuşakları Araştırması, 2021). Gelir düzeyi düşük veya orta düzeyde olanlar için Covid-19 sonrasında da ekonomik krizin etkileri ağır şekilde hissedebilmekte bu da umutsuzluklarını yükseltebilmektedir. Gelir düzeyi yüksek olanlar içinde en umutsuz kuşağın Z kuşağı olması bu kuşağın gelecek beklentileriyle ilgili olabilir. Ekonomik kriz nedeniyle gençlerin bireysel hedeflere ulaşamayacağı, iyi bir kariyer yapamayacağı yönündeki olumsuz algıları umutsuzluk düzeylerini yükseltmiş olabilir. Diğer kuşakların umutsuzluk düzeyinin düşük olması çalışma yaşamından uzak olmaları veya kariyerlerinde istediklerini zaten elde etmiş olmalarıyla ilişkili olabilir.

Araştırmanın beşinci bulgusu sosyal medyayı üç saatten daha az kullananlar içerisinde en yüksek umutsuzluk ortalamasına sahip olan kuşağın sırasıyla Z kuşağı ve Y kuşağı olduğudur. Sosyal medyayı dört saat ve üzerinde kullananlar içerisinde en umutsuz kuşak Y kuşağıdır. Y kuşağı X ve Bebek Patlaması kuşağına kıyasla daha fazla umutsuzluk yaşamaktadır. Bu grupta Y kuşağının ardından umutsuzluk düzeyi yüksek olan kuşak Z kuşağıdır. Bulgular Z ve Y kuşaklarının umutsuzluk ortalamalarının her iki grupta da birbirine yakın olduğunu, umutsuzluk düzeyleri açısından diğer kuşaklardan farklılaştığını göstermektedir. Araştırma bulgusu literatürle paralellik göstermektedir (Aalbers vd., 2018; Öztürk vd., 2022; Riehm vd., 2020). Sosyal medyayı az kullananlar içerisinde Z kuşağının umutsuzluk düzeyinin diğer kuşaklara kıyasla yüksek çıkması, bu kuşağın sosyal medya dışında diğer teknolojik araçlarla (telefon, internet, televizyon vb.) dünyadaki sosyal sorunlardan haberdar olmalarıyla ilişkili olabilir. Bunun yanında ekonomik kriz, işsizlik kaygısı ve gelecek kaygısı gibi faktörler de bu grubun umutsuzluk düzeyinin yükselmesine sebep olmuş olabilir. Sosyal medyayı dört saat ve üzerinde sıklıkla kullananlar içerisinde sırasıyla Y ve Z kuşaklarının umutsuzluk

düzelelerinin yüksek çıkması sosyal medya aracılığıyla bu kuşakların dünyada var olan sorunlara (iklim değışikliği, savaşlar, göç, ekonomik kriz vb.) diğer kuşaklara kıyasla daha fazla ve daha yoğun maruz kalmalarından kaynaklanmış olabilir (Broadbent vd., 2017). Sosyal medya platformları yalnızca eğlence amaçlı değil sosyalleşmek, bilgi paylaşmak, fikir alışverişinde bulunmak, ulusal ve uluslararası gündemi takip etmek ve boş zamanı değerlendirmek gibi amaçlarla da kullanılmaktadır (Boyd ve Ellison, 2007; Çömlekçi ve Başol, 2019). Bu durum bir yandan gençler için bir avantaj sağlamış bir yandan da psikososyal iyilik hallerini bozucu bir etkiye neden olmuş olabilir (Lai vd., 2015). Nitekim yapılan bazı araştırmalarda sosyal medyanın aşırı kullanımının depresyon, kaygı, stres ve umutsuzluk gibi pek çok ruh sağlığı problemine yol açtığı saptanmıştır (Lin vd., 2016; Öztürk vd., 2022; Pantic vd., 2012).

Araştırmanın son bulgusu düşük ve orta düzeyde sosyal sermayeye sahip olanlar içerisinde en umutsuz kuşakların sırasıyla Y ve Z kuşakları; sosyal sermayesi yüksek olanlar arasında ise en umutsuz kuşakların Z ve Y kuşakları olduğudur. Literatürde sosyal sermayenin yüksek olmasının kaynaklara ve destek mekanizmalarına ulaşımı kolaylaştırdığı, özellikle ekonomik kriz dönemlerinde sosyal çevresiyle ilişkileri güçlü olan insanların maddi-manevi desteği kolayca edinerek hayatlarında bir denge kurabildiği (Muntaner vd., 2001), sosyal bir varlık olan insanın sosyal sermaye edinmeye yönelik genetik yatkınlıkla doğduğu, bunu başaramadığında mental rahatsızlıklarla karşı karşıya kaldığı yönünde görüşler mevcuttur (Cohen-Cline vd., 2018; De Silva vd., 2005). Buradan yola çıkarak sosyal sermayesi düşük ve orta düzeyde olan Y ve Z kuşaklarının çevrelerinden yeterince ekonomik ve sosyal destek göremediklerinden umutsuzluk düzeylerinin yükseldiği söylenebilir. Özellikle pandemi süreci ve sonrasında yaşanan ekonomik krizin beraberinde getirdiği iş kayıpları, geleceğe yönelik belirsizlik ve kaygı sınırlı sermayeye sahip olan bu kuşakların karşılaştıkları sorunlarla kendi başlarına mücadele etmelerini zorlaştırarak umutsuzluk yaşamasına yol açmış olabilir. Buna karşın sosyal sermayesi yüksek olan Z kuşağının umutsuzluk düzeyinin yüksek bulunması ilgi çekici bir sonuçtur. Dijital dünyanın içine doğan Z kuşağı diğer kuşaklara kıyasla sosyal yaşamdan daha izole olup sosyal ilişkilerini ve çevresini dijital ağlar aracılığıyla geliştirmektedir (Soldatova ve Chigarkova, 2018; Tolstikovaa vd., 2021). Bu durum bu kuşağın sosyal sermayesini sanal olarak artırırken gerçek sosyal sermayelerini düşürmektedir (Tolstikovaa vd., 2021). Ayrıca bu kuşak çabuk sıkılan ve tüketen bir kuşak olarak sanal ortamda edindikleri çevreleri daha çabuk değıştirebilmektedir. Bu araştırmada katılımcıların gerçek sosyal sermaye düzeylerinin ölçülmesi planlanmış olmasına rağmen Z kuşağı bu soruları sanal sosyal sermayelerini de düşünerek cevap vermiş olabilir. Sanal sosyal sermaye, gerçek sosyal sermaye kadar bireylere destek ve kaynak sağlayamayabilir. Bu da bu kuşağın umutsuzluk düzeyini yükseltmiş olabilir. Bunun yanında sosyal sermayesi güçlü olan Z kuşağının umutsuzluk düzeyinin yüksek bulunması ekonomik kriz ve buna bağlı gelecek kaygısının daha baskın olmasından da kaynaklanabilir. Sosyal sermaye ne kadar güçlü olursa olsun gençlerin bireysel hedeflere ulaşamama, iş bulmada zorluk yaşama veya iyi bir kariyer yapacağına yönelik inancın zayıflığı umutsuzluk düzeylerini yükseltmiş olabilir.

Bu araştırma kuşaklar içerisinde en umutsuz olanların Y ve Z kuşakları olduğunu göstermektedir. Bulgulardan Covid-19'un getirdiği sosyal, ekonomik ve psikolojik olumsuzlukların ortadan kaldırılmasında bu kuşaklara öncelik verilmesi, sorunlarının çözümüne ivedilikle başlanması gerektiği sonucuna ulaşılabilir. Bu noktada özellikle gençlere odaklanan önleyici ve rehabilite edici ruh sağlığı hizmetlerinin aile sağlığı merkezlerinde yaygınlaştırılması önem arz etmektedir. Bu merkezlerde psikolog ve sosyal hizmet uzmanları aracılığıyla bu hizmetler sunulabilir (Öztürk vd., 2022; Türk vd., 2022). Aile hekimleriyle yakın ilişkide olan hastalardan ruh sağlığı bozukluğu semptomu olan hastalar ruh sağlığı profesyonellerine konsülte edilebilir. Böylece biyopsikososyal tam iyilik hali olarak tanımlanan sağlığın fizyolojik, psikolojik ve sosyal boyutları aynı adreste ve bireylerin kolaylıkla erişebileceği bir merkezde verilebilir. Bütüncül bakış açısının hakim olduğu böyle bir modelde Covid-19 salgınıyla birlikte yeni bir salgın boyutuna ulaşan ruh sağlığı sorunlarıyla etkin ve etkili mücadele edilebilir. Aynı zamanda zaten az sayıda olan psikiyatri hekimlerinin daha komplike ve zorlu ruhsal sorunlara odaklanmasına olanak sağlanabilir.

Kaynakça

- Aalbers, G., McNally, R.J., Heeren, A., de Wit, S. ve Fried, E.I. (2018). Social media and depression symptoms: A network perspective. *Journal of Experimental Psychology: General*, 148(8), 1454-1462.
- Adıgüzel, O., Batur, H. Z. ve Ekşili, N. (2014). Kuşakların değişen yüzü ve y kuşağı ile ortaya çıkan yeni çalışma tarzı: Mobil yakallılar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, (19), 165-182.
- Ağır, M. (2007). *Üniversite öğrencilerinin bilişsel çarpıtma düzeyleriyle problem çözme becerileri ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki* [Yayımlanmamış doktora tezi]. İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aka, B. (2017). Bebek Patlaması, X ve Y kuşağı yöneticilerin örgütsel bağlılık düzeylerinin kamu ve özel sektör farklılıklarına göre incelenmesi: Bir araştırma. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*, 9(20), 118-135.
- Akınıcı-Vural, Z.B. ve Bat, M. (2010). Yeni bir iletişim ortamı olarak sosyal medya: Ege Üniversitesi İletişim Fakültesine yönelik bir araştırma. *Journal of Yasar University*, 20 (5), 3348-3382.
- Aksakoğlu, G. (2001). *Sağlıkta araştırma teknikleri ve analiz yöntemleri*. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi Yayınları.
- Alamo, P.C., Baader, M.T., Antúnez, S.Z., Bagladi, L.V. ve Texia-Bejer, T. (2019). Beck Hopelessness Scale as a suicide risk screening tool among Chilean university students. *Revista chilena de neuro-psiquiatría*, 57(2). doi:10.4067/S0717-92272019000200167
- Arslan, A. ve Staub, S. (2015). Kuşak teorisi ve iç girişimcilik üzerine bir araştırma. *Kafkas Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 6 (11), 1-24.
- Arslandaş, H., Adana, F., Kaya, F. ve Turan, D. (2010). Yatan hastalarda umutsuzluk ve sosyal destek düzeyi ve bunları etkileyen faktörler. *Florence Nightingale Journal of Nursing*, 18 (2), 87-97.
- Beck, A. T. ve Steer, R. A. (1988). *Beck hopelessness scale: Manual*. New York: The Psychological Corporation Harcourt Brace Jovanovich.
- Beck, A.T., Weissman, A., Lester, D. ve Trexler, L. (1974). The measurement of pessimism: the hopelessness scale. *Journal of consulting and clinical psychology*, 42(6), 861-865. doi:10.1037/h0037562
- Bickel, J. ve Brown, A. (2005). Generation X: Implications for faculty recruitment and development in academic health centers. *Academic Medicine*, 80(3), 205–210. doi: 10.1097/00001888-200503000-00003
- Boyd, D.M. ve Ellison, N.B. (2007). Social network sites: Definition, history, and scholarship. *Journal of computer-mediated Communication*, 13(1), 210-230.
- Broadbent, E., Gougoulis, J., Lui, N., Pota, V. Ve Simons, J. (2017). *Generation z: Global citizenship survey*. London: The Varkey Foundation.
- Carter, B. ve McGoldrick, M. (1989). *The changing family life-cycle: A framework to family therapy*. Boston: Allyn & Bacon.
- Cohen-Cline, H., Beresford, S. A., Barrington, W., Matsueda, R., Wakefield, J. ve Duncan, G. E. (2018). Associations between social capital and depression: A study of adult twins. *Health & place*, 50, 162-167. doi:10.1016/j.healthplace.2018.02.002
- Çömlekçi, M. F. ve Başol, O. (2019). Gençlerin sosyal medya kullanım amaçları ile sosyal medya bağımlılığı ilişkisinin incelenmesi. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17 (4), 173-188. doi:10.18026/cbayarsos.525652
- Daniel, W. ve Terrell, J. (1986). *Business statistics: Basic concepts and methodology*. Dallas: Houghton Mifflin.
- De Silva, M.J., Mckenzie, K., Harpham, T. ve Huttly, S.R. (2005). Social capital and mental illness: A systematic review. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 59 (8), 619–627. doi:10.1136/jech.2004.029678
- Deloitte-Y ve Z Kuşakları Araştırması. (2021). *2021 Y ve Z Kuşakları Araştırması: Sorumluluk ve harekete geçme çağrısı*. Kasım 26, 2022 tarihinde <https://www2.deloitte.com/tr/tr/pages/human-capital/articles/millennialsurvey-2021.html> adresinden alındı.
- Erden-Ayhün, S. (2013). Kuşaklar arasındaki farklılıklar ve örgütsel yansımaları. *Ekonomi ve Yönetim Araştırmaları Dergisi*, 2 (1), 93-112.
- Euromonitor.com (2020, Mayıs). *The impact of coronavirus on millennials and generation z*. Kasım 21, 2022 tarihinde <https://www.euromonitor.com/the-impact-of-coronavirus-on-millennials-and-generation-z/report> adresinden alındı.

- Field, A. (2021). The lasting impact of COVID-19 by Generation. *Daytona Beach: Brown & Brown Insurance*, 1-7.
- Fujiwara, T. ve Kawachi, I. (2008). A prospective study of individual-level social capital and major depression in the United States. *Journal of Epidemiology & Community Health*, 62 (7), 627- 633. doi:10.1136/jech.2007.064261
- George, D. ve Mallery, M. (2010). *SPSS for Windows Step by Step: A Simple Guide and Reference, 17.0 update*. Boston: Pearson.
- Görgün-Baran, A. (2008). Yaşlılıkta sosyalizasyon ve yaşam kalitesi. *Yaşlı Sorunları Araştırma Dergisi*, 1 (2), 86-97.
- Harari, T.T., Sela, Y. ve Bareket-Bojmel, L. (2022). Gen Z during the COVID-19 crisis: a comparative analysis of the differences between Gen Z and Gen X in resilience, values and attitudes. *Current Psychology*, 1-10. doi:10.1007/s12144-022-03501-4
- İzmirlioğlu, K. (2008). *Konumlandırmada kuşak analizi yardımıyla tüketici algılarının tespiti: Türk otomotiv sektöründe bir uygulama* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Karasar, N. (2003). *Bilimsel araştırma yöntemi* (12.baskı). Ankara: Nobel Yayın.
- Kaya, Y. ve Akın-Işık, R. (2021). COVID-19 ile yaşanan sosyal izolasyonun aile ve evlilik yaşamına yansımaları: Fenomenolojik bir çalışma. *Turkish Journal of Family Medicine and Primary Care*, 15 (3), 510-520. doi:10.21763/tjfm.932521
- Keleş, H. N. (2011). Y kuşağı çalışanlarının motivasyon profillerinin belirlenmesine yönelik bir araştırma. *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*, 3 (2), 129-139.
- Kouvonen, A., Oksanen, T., Vahtera, J., Stafford, M., Wilkinson, R., Schneider, J., ... Kivimäki, M. (2008). Low workplace social capital as a predictor of depression: the Finnish Public Sector Study. *American journal of epidemiology*, 167(10), 1143-1151.
- Lai, C.M., Mak, K.K., Watanabe, H., Jeong, J., Kim, D., Bahar, N., ... Cheng, C. (2015). The mediating role of Internet addiction in depression, social anxiety, and psychosocial well-being among adolescents in six Asian countries: a structural equation modelling approach. *Public Health*, 129(9), 1224–1236. doi:10.1016/j.puhe.2015.07.031
- Lin, L. Y., Sidani, J. E., Shensa, A., Radovic, A., Miller, E., Colditz, J. B., ... Primack, B. A. (2016). Association between social media use and depression among US young adults. *Depression and Anxiety*, 33(4), 323-331. doi:10.1002/da.22466
- Mannheim, K. (1952). The sociological problems of generations. P. Kecskemeti (Ed.), *Essays on the Sociology of Knowledge* (ss. 163-195) içinde. New York: Oxford University Press.
- Martin, J. (2006). I have shoes older than you: Generational diversity in the library. *The Southeastern Librarian*, 54(3), 3–11.
- McCrinkle, M. ve Fell, A. (2020). *The understanding the impact of COVID-19 on the emerging generations report*. McCrinkle Research Pty Ltd.
- Muntaner, C., Lynch, J. ve Smith, G.D. (2001). Social capital, disorganized communities, and the third way: Understanding the retreat from structural inequalities in epidemiology and public health. *International Journal of Health Services*, 31(2), 213-237. doi:10.2190/NVW3-4HH0-74PX-AC38
- Oğuztürk, Ö., Akça, F. ve Şahin, G. (2011). Üniversite öğrencilerinde umutsuzluk düzeyi ile problem çözme becerileri arasındaki ilişkinin bazı değişkenler üzerinden incelenmesi. *Klinik Psikiyatri Dergisi*, 14 (3), 173-184.
- Öztürk, M., Türk, A., Gönültaş, B.M. ve Aydemir, İ. (2022). Mediator role of social media use on the effect of negative emotional state of young adults on hopelessness during COVID-19 outbreak. *Journal of Archives of Health Sciences and Research*, (November 7), 1-6. DOI:10.5152/ArcHealthSciRes.2022.22096
- Pantic, I., Damjanovic, A., Todorovic, J., Topalovic, D., Bojovic-Jovic, D., Ristic, S. ve Pantic, S. (2012). Association between online social networking and depression in high school students: behavioral physiology viewpoint. *Psychiatria Danubina*, 24(1), 90-93.
- Pekel, B., Kaya, T., Çalışkan, F., Doğan, M., Öner, S., Kaya, T., Özyıldız, Z. ve Erbay, E. (2020). Z kuşağı öğrencilerinin iş hayatı kişilik özelliklerinin ve iş beklentilerinin belirlenmesi: Ankara Üniversitesi örneği. *Sağlık Hizmetlerinde Kuram ve Uygulama Dergisi*, 1(1), 1-9.
- Perez-Smith, A., Spirito, A. ve Boergers, J. (2002). Neighborhood predictors of hopelessness among adolescent suicide attempters: Preliminary investigation. *Suicide and Life-Threatening Behavior*, 32(2), 139–145. doi:10.1521/suli.32.2.139.24400
- Pretorius, T. (2021). Depression among health care students in the time of COVID-19: the mediating role of resilience in the hopelessness–depression relationship. *South African Journal of Psychology*, 51(2), 1-10. doi:10.1177/0081246321994452

- Riehm, K.E., Holingue, C., Kalb, L.G., Bennett, D., Kapteyn, A., Jiang, Q., ... Thurl, J. (2020). Associations between media exposure and mental distress among US adults at the beginning of the COVID-19 pandemic. *American journal of preventive medicine*, 59(5), 630-638. doi:10.1016/j.amepre.2020.06.008
- Scheffe, H. (1959). *The analysis of variance*. New York: John Wiley press.
- Seber, G., Dilbaz, N., Kaptanoğlu, C. ve Tekin, D. (1993). Umutsuzluk ölçeği: Geçerlilik ve güvenilirliği. *Kriz Dergisi*, 1(3), 139-142.
- Soldatova, G.U. ve Chigarkova, S. V. (2018). Social capital online: Intergenerational analysis. *European Proc Soc Behav Sci Future Acad*, 49, 636-643.
- Taş, H.Y. ve Kaçar, S. (2019). X, Y ve Z kuşağı çalışanlarının yönetim tarzları ve bir işletme örneği. *OPUS International Journal of Society Researches*, 11 (18), 643-675. doi:10.26466/opus.554751
- Tektaş, N. ve Pala, S.K.T. (2014). Devlet ve vakıf meslek yüksekokulu öğrencilerinin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması ve umutsuzluk düzeylerini etkileyen faktörlerin belirlenmesi. *Türkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 18 (2), 169-186.
- The Center for Generational Kinetics. (2020). *The impact of Covid-19 and gen z looking ahead*. Aralık 31, 2022 tarihinde <https://www.msjc.edu/careereducation/documents/fow/State-of-Gen-Z-2020-by-CGK-Impact-of-Covid-19-on-Gen-Z-and-Future-3-of-3-in-Study-Series.pdf> adresinden alındı.
- Tolstikova, I., Ignatjevab, O., Kondratenkob, K. ve Pletnev, A. (2021). *Generation z social capital as a result of digital socialization*. Aralık 15, 2022 tarihinde <https://ceur-ws.org/Vol-3090/paper16.pdf> adresinden alındı.
- Topuz, İ. (2016). Hemşirelerin yaşam doyumu ve umutsuzluk düzeyleri arasındaki ilişki. *Online Türk Sağlık Bilimleri Dergisi*, 6(4), 472-481. doi:10.26453/otjhs.794138
- TÜİK. (2022, Şubat 4). *Adrese dayalı nüfus kayıt sistemi sonuçları, 2021*. Eylül 2, 2022 tarihinde <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Adrese-Dayali-Nufus-Kayit-Sistemi-Sonuclari-2021-45500> adresinden alındı
- Tümekaya, S. (2005). Ailesi yanında ve yetiştirme yurdunda kalan ergenlerin umutsuzluk düzeylerinin karşılaştırılması. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 3 (4), 445-459.
- Türk, A., Öztürk, M. ve Bilican-Gökkaya, V. (2022). Depresyon, anksiyete, stres ve gelecek kaygısı arasındaki ilişkinin kanonik korelasyon analizi ile incelenmesi. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 4 (3), 262-270. doi:10.35365/ctjpp.22.3.06
- Türk, A. (2022). *Y ve Z kuşaklarının aile içi ilişkilerde bağlanma stillerinin evlilik beklentileri ile ilişkisi* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi]. Sivas Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Twenge, J. M. (2019). More time on technology, less happiness? Associations between digital-media use and psychological well-being. *Current Directions in Psychological Science*, 28(4), 372-379. doi:10.1177/0963721419838244
- Twenge, J. M., Spitzberg, B. H. ve Campbell, W. K. (2019). Less in-person social interaction with peers among U.S. adolescents in the 21st century and links to loneliness. *Journal of Social and Personal Relationships*, 36(6), 1892-1913. doi:10.1177/0265407519836170
- Yıldırım, Ç. ve Keskinliç-Kara, S. B. (2018). Öğretmenlerin örgütsel vatandaşlık davranışlarının yordayıcısı olarak örgütsel sosyalleşme. *Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 5 (2), 43-54. doi: 10.21666/muefd.396645
- Yıldız, D. (2021). Türkiye’de korona virüs pandemisi ve kuşaklar. *Social Sciences Research Journal*, 10 (1), 1-7.
- Zastrow, C. (2013). *Sosyal hizmete giriş* (D. B. Çiftçi, Çev.). Ankara: Nika Yayınları.
- Zemke, R., Raines, C. ve Filipczak, B. (2000). *Generations at work: Managing the clash of veterans, boomers, Xers and nexters in your workplace*. New York: Amacom Books.
- Zencirkıran, M. (2019). *Türkiye’nin toplumsal yapısı*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.